

grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | juni 2011 | jaargang 31 | nr. 2

grueles

www.grueles.nl

grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | juni 2011 | jaargang 31 | nr. 2

Bij de voorpagina:

Dancing de Molen.

Bij de titelpagina:

In dancing de Molen. V.l.n.r. Rita Lamkin (Martens), Pierre Martens, Zjirke Doyen, ?, Coba Kuys (van de Weerd), Zjêf van de Weerd, Jos Strijthagen, Trenêt Berghmans (van de Weerd), Jean Berghmans, Hai Indebraek, Door van de Weerd, Ernest Jennissen, ?, Geel Lemmens.

Rectificatie

Bij de klassenfoto van ons vorige nummer:
Voorste rij: Neal Snijders moet zijn Zjêf Dassen.
Derde rij van achteren: Marie-Louise Loyens
moet zijn Philomène Simenon.
Achterste rij uiterst rechts: Jeanne Narinx.

© Copyright Stichting Grueles - www.grueles.nl

Abonnementenadministratie: Brikkenoven 1, 6247 BG Gronsveld. Tel. 043 - 408 3288. *Secretariaat:* Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 043 - 408 2880.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 13,50 over te maken op Rabobank rek.nr. 11.75.15.000 of ING 2535375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.

VOORWOORD

Bijna was Gronsveld verkozen tot Leukste Dorp van Limburg. Als u het gemist heeft: op de zender en de internetsite van L1 wordt jaarlijks een verkiezing gehouden van het Leukste Dorp van Limburg. Elk dorp kon na aanmelding meedingen naar deze prijs. Uiteraard moest er reclame gemaakt worden voor de dorpen en vervolgens moesten er via internet zoveel mogelijk stemmen op de dorpen worden uitgebracht. Limburg werd verdeeld in acht regio's. Van elke regio ging het dorp met de meeste stemmen door naar de halve finale. In die acht dorpen komt L1 dan opnames maken van de leukste activiteiten of gebruiken. Van de acht gaan er drie naar de finale en daaruit komt, u raadt het al, het Leukste Dorp van Limburg. Op 6 mei jongstleden werd de uitslag van de eerste online stemronde bekendgemaakt. In onze regio werd Mechelen overtuigend winnaar met ruim 800 stemmen. Maar, de tweede plek was voor Gronsveld met zo'n 400 stemmen, toch een hele prestatie. We versloegen overigens Eijsden, een kern met heel wat meer inwoners. Wellicht een verkiezing om volgend jaar eens in de gaten te houden. Wie weet hoe ver we komen...

Bijna was ook de wereld vergaan. Op zaterdag 21 mei moest het volgens de onheilsprofeten gaan gebeuren. "De Bijbel garandeerd het!", zo stond het op affiches (zoals u ziet) die in den lande verspreid werden in bushokjes en andere aanplakplaatsen. Goddank dat het niet gebeurd is! Nu hebben de 'profeten' (tot het moment dat

de aarde alweer vergaat), nog de tijd om zich de werkwoordspelling eigen te maken. Zonde als de wereld zou vergaan met een d in plaats van een t op het affiche. Ik ken nog wel een leraar Nederlands. Daarbij is het gunstig dat het niet 21 mei is gebeurd/gebeurt ("Maakt niet uit, de wereld vergaat!"), want ik moest het gras nog afdoen én dit voorwoord nog schrijven. Fiejoew... zucht van verlichting. 21 oktober 2011 is overigens de nieuwe Dag des Oordeels. Zet 'm even in uw agenda, dan kunt u de gordijnen op tijd dicht doen.

Bijna was ik vergeten dat we eigenlijk in een erg mooie omgeving wonen. Door alle drukte en dagelijkse beslommeringen wil ik dat wel eens over het hoofd zien. Om dat besef opnieuw te 'activeren', moest ik gewoon even op een mooie lenteavond de Sjëchelder inwandelen.

“Meer moet dat niet zijn”, aldus een beroemd, Vlaams komiek (waar we veel te weinig meer van horen).

Bijna bent u op de derde bladzijde van deze Gruelles en bijna is het bronk. Ik wens u in beide gevallen veel plezier.

Maarten Heijnen

DIALECT

Tillefoon

Bèr haw 't lang kènne tiënge hawe. Meh noé môs hër toch draon goën gelueve. lén z'ne kaffee haw Bèr nog 'ne bakkeliëten tillefoon hange oét 't jaor toûbak. Dè wäor de vurige wëk bié 't verreve van de gaank aofgevalle. De bakkeliëten laog doer de gaanse gaank. Dao môs 'ne nouwe koëme. Neet dat nog veül gebeld woerd oét de kaffee, bekaans ekerèin haw hûidigen-daog 'nnen tillefoon ién z'n tés. Méh de haws zoe 'n deenk netuurlik oüch zelf nudig, ziëker ién 'ne kaffee. Bèr waor mêt Nêt nao Mesjtreech gegaange vuur kemissies en ze zouwe loore vuur 'ne nouwen tillefoon. Nêt haw de driejsjyf, dy nog gaans wäor blëve, mêt genoëme ién hëur kelbas. lén Mesjtreech loorde Bèr zich de oüge oét z'ne kop. "Sakkerdzju hié ês vëul veraanderd", zaag hër tiënge Nêt. "Es ich neet zjus de Maos waor uüvergesjtoëke dan zouws te deenke dat ste ién 'n aander sjtad wäors." Vreuger haw 't eleng 'ne weenkel van de PTT oe ste teréch kôs vuur 'nnen tillefoon. Noé haw 't t'rs mesjiens twéntig. Nao get vrago haw 'ne vreuntelikke Hollens kallende sjikken hier hön de wëg gewiëze nao 'ne weenkel van KPN oppe Mëunt. Dao goünge ze ién en Bèr zaag tiënge de juffroûw ater 'n plestik plaank dy vuur weenkelbaank môs doergoën: 'Juffroûw v'r hawwe gën 'ne nouwen tillefoon gehad, 't leefste zoe 'ne." Wie Bèr dat zaag pakden hër 't sjtök driejsjyf oét de kelbas van Nêt. "'t Maog oüch 'ne witte ziën", zaag Nêt.

De juffroûw beloorde 't roond sjtök bakkeliëten mêt tien loëker driën. "Wat is dat menier, dat hëb iech nog noets gezeen", zaag de juffroûw ién oonvervaals Mesjtreechs. Bèr antwoerde mêt e vervroüunge gezich: "Dier verkop tillefoons en dier heb dat nog noets geziën? Kom Nêt, v'r goën nao 'nnen aandere weenkel." Nêt haw neet veül zeen vuur gaans Mesjtreech aof te mäoke vuur 'nnen tillefoon, sjpraak de juffroûw aon en laag oét dat 't e sjtök van 'nnen awwen tillefoon wäor. De juffroûw antwoerde dat ze dat type neet kôs en dat dy nao alle aonzeens neet mie gemak woerte. Zie zaag dat allewyl bekaans alle tillefoons losse apperate wäore. Zie laag oüch de vuurdejlë oét van e los toesjtël. Dat waor gemëkëlik want dat kôste uüveraall mêtne, bevuurbeld tot viëftig meter boëte d'n hoés. Bërke wäor al aon 't prakkezere wie wiéd of dat waol neet wäor. lén gedëchte kaom hër toch al gaw tot bié Jean van Liéske. Dat goüng hër sjtrak oétperbere. De verkoüpster haw versjëlende medelle laote ziën en oétejndelik hawwe ze besjloëte 'n apperaat te géle, 'ne gojekoüpe Nokia. Wie de juffroûw mêt de does aonkaom zaag Bèr: "Mèidske v'r wëlle 'nnen tillefoon gënnen tilleviésie."

De juffroûw wis neet oé 't uüver goüng. Ze gollë nog e töpke hieringe van Sijtema oppe Mért en droonke dao 'n tas koffië ién kaffee 't Hëunsje. Wie ze bié hön kaome pakde Bèr 't teenk oét. Dao wäore nog geng klaante ién de kaffee dus hër haw nog tiéd. De gebruuksaonwyzing waor get wie 'ne kërkbok zoe dik.

“Huelp, daag Bèr, ‘dat ès gèine kattendrek.” Nao ‘n bladzy of dry haw hër de batteryje de bènne en begôste toch ejnige lémpkes te branne. “En noé, zaag ‘t mèidske”, zaag Bèr ién z’n èige wie hër ‘ns perbeerde te belle mêt de klômmel. Hër drijde z’n èige nômmer en goûng ién de gaank loéstere of z’nnen tillefoon goûng reenkele. Wie dat neet gebëurde zaog hër pas dat z’nnen awwe tillefoon vòrt waar en neet mié ién de gaank hoûng. Hër leet d’n tillefoon mer ligke op ‘t befêt en goûng wyjer mêt aander dinger. Tiénge ‘n oor of twie kaom Gilles, e nèfke, de kaffee ién. Dè zaog d’n tillefoon en begôs drek mêt de knupkes te sjpuüle. Bèr sjtoûng devan te lore dat Gilles nog neet èine kier ién dè kèrk-book geloord haw. Nao e tiédsje zaag Gilles tiénge Bèr: “Let op, ich gaon dich drek belle, es hër uüvergèit dan dûijs te op dit knupke.” Gilles goûng ién de gaank sjtoën, drijde ‘t nômmer van Bèr, meh Bèr pakde neet op. Gilles leep de gaank oét. Bèr sjtoûng nog aon ‘t befêt en d’n tillefoon laog nog oonaongereurd nëven e dröpke dat Bèr zich sjnel haw ién gesjöd. “Vuur-wat paks te ‘m neet op”, zaag Gilles. “Hër ès nog neet uüver gegaange want ich heb ‘m nog neet hure reenkele”, zaag Bèr. Gilles laag ‘m oét dat ‘t tuunsje aanders wäor. Nao get gefriémel aon d’n tillefoon haw hër ‘t geluid zoe iéngesjteld dat dat zjus ‘t zelfde kloont wie d’n awwe bakkelieten tillefoon. Gilles goûng wir de gaank ién en belde obbenoûts de nômmer van Bèr. lé tot hër ‘t gedriejd haw sjtöbde Bèr de gaank ién: “Och nèi” zaag hër wie

hër d’n awwen tillefoon neet mie zaog haange, “Ich môt de noûwen hebbe”. Bèr leep truk en pakde de Nokia op. Hër haw noe Gilles van oét de gaank draon. Dat wäor ‘m dus gelök. Gilles lierde ‘m nog e päor gemèkelikke dinger op ‘t teenk. Bèr wäor gruutsj dat hër zoe e noûwer-wêts apparaat zoe gaw haw gedresseerd. Nao e päor wêke goûng de pruel neet mie. Gilles haw al ‘ns denao geloord. De battery wäor opgelaaje dus dao kôs ‘t neet aon ligke. Dao zaot niks

Dialect

aanders op es truk te goën nao de weenkel ién Mesjtreech. Bèr goûng eleng. "Vrollûi hebbe gèi versjtaand van techniek", zoe zaag hër tiënge Gilles en vervolgde vuur dat te bekrachtige: "Vrouwen en motoren, vreugde en verdriet." Ién de weenkel loorde hër of hër 't mèidske kôs veende dat hön gehoupe haw. Dat waor neet dao. Ömdat 't uüver 'n klach goûng môs Bèr nao de iéste verdeping. Dao voung 'nnen aandere kël 'm op. Bèr laag 'm oét dat 't teenk neet mie gong. Dè maan van de KPN zaag dat hër dao niks aon kôs doën. Hër loorde nog 'ns ién de pe-pêrre dy nog ién 't duuske zaote en dao sjoûng dudelik ién dat de geraansie eleng geldig wäor es 't apperaat kepot wäor gegaange doër "breuk of waterschade". Bèr en Nêt hawwen 'n apperaat gegoüwe dat waol hil gojekoüp wäor meh oe de geraansie dan oüch neet aal dëgkde. Bèr wäor gaans van sjläog aof. Dat haw 't mèidske ejnigen tiéd truk neet gezaag. "Breuk of waterschade" herhaalde Bèr, "dus es hër mich gevalle ês dan telt 't waol."

De verkueper daag nao en môs bekênne dat Bèr geliék haw. "Meh", zaag Bèr, "dan guujs dich 'm toch dalik oét de vinster dan räop ich 'm boéte op en dan ês 't breukschade." "Jeh, jao", zaag de maan ater de weenkelbaank, "iech maag netuurlik neet 'nnen tillefoon oét de veenster goeje, dat sjanap geer toch oüch wel." Bèr aantwoerde: "Dan goej ich en gèis dich onder sjoën vuur 'm te pakke." Oüch dat voond de maan gèi good idee:

"Iech maag de weenkel neet oét." Bèr daag nao: "En ês ich 'm 't wäoter laot valle, kên v'r daan sjprêke van waterschade?" De maan daag weer nao en zaag: "Dat klop, ês geer 'm dalik bij wyze van spreke in de Maos laot valle, dan is dat in mién aoge waterschade." Bèr daag weer nao. Hër haw gèine zeen vuur nao de Maos te loüpe en dao dan z'nnen tillefoon drién te goeje. Vuur 't zelfde géld kaom 'r neet mie boëve. "Ich heb e bëter idee", zaag Bèr. "Heb d'r neet e bëkerke wäoter vuur mich, ich heb 't get benawd krège." De maan leep nao onder en pakde oét e soert rëngetönneke e bëkerke wäoter en braach dat mêt nao boëve. Hër zat 't vuur Bèr neer. Bèr pakde d'n tillefoon en sopde 'm ién 't bëkerke.

De maan tiëngenuüver 'm loorde 'm aon meh leet 'm gewërde. D'n tillefoon gromde nog get en doog denao niks mie. "Deh daan", zaag Bèr, "viëse wäotersjaaj, mêt getûige." De verkueper haw genôg van z'nne klaant. Hër leep nao oonder, pakde 'n noûw does, wisselde get oonderdejele en leet Bèr mêt 'nnen noûwen tillefoon hèivers goën.

Saoves ién de kaffee haw Bèr netuurlik 't hoegste woord. Ekerèin môs hure wie hër dè Mesjtreechtenér de tössje gepak haw. De gaanse kaffee, meh bezeunder Gilles, wis dat 't nog dêks t'r sjprëuke zoûw koëme. Oonder 't verhaol van Gilles goûng opens d'n tillefoon uüver. Bèr gaof d'n tillefoon gaw aon Gilles: "Hié pak op, ich heb 't te drök."

Frans van de Weerd

Tekeningen: Hans Mulder

Het kapbeleid in het Savelsbos

Vaak kregen leden van onze sectie Natuur de vraag of wij op de hoogte waren van de rigoureuze houtkap in ons Savelsbos. Uiteraard hadden wij ook gezien dat er volop gekapt werd en hadden we wel vermoedens waarom dit gebeurde, het fijne wisten we er echter niet van. Nu hebben we de afgelopen jaren, tijdens de voorbereiding en het realiseren van “d’n Driej”, heel plezierig samengewerkt met Staatsbosbeheer in Zuid-Limburg. De telefoon was snel gevonden, de agenda’s werden getrokken en op 8 april gingen Pim, Danny en ik naar het Gerendal in Schin op Geul, naar het regionaal hoofdkwartier van Staatsbosbeheer. Gewapend met een uitgebreide vragenlijst, een notitieblok en een goed humeur gingen we op pad. We werden gastvrij ontvangen door drie afgevaardigden van SBB, te weten de boswachters Carla Hanssen, Huub van Promeren en projectleider Dennis van Os. Opvallend was dat er geen dikke rapporten en grote tekeningen op tafel lagen. Die hadden blijkbaar moeten wijken voor koffie en koekjes. Nadat we kennis gemaakt hadden, konden we onze vragen afvuren. Ik beschrijf hier een samenvatting van hetgeen we besproken hebben, aangevuld met mijn eigen opmerkingen. Sinds de gemeentelijke herindeling van 1 januari 2011 mogen we weer stellen dat we een uniek stukje natuur binnen onze

gemeentegrenzen hebben: het Savelsbos. Het beheer van dit prachtige stukje hellingbos is sinds 1953 in handen van Staatsbosbeheer. Lange tijd was de belangrijkste doelstelling: “het beschermen en waar mogelijk uitbouwen van de bestaande natuurwaarden”. Een belangrijke maatregel (al dan niet ingegeven door geldgebrek) was lange tijd: “niets doen”. Uit verschillende studies en onderzoeken is gebleken dat het ook de moeite waard is om, waar mogelijk, oude (cultuur-)landschappen en beheervormen in ere te herstellen. De ervaringen met het kapbeleid van de afgelopen jaren, samen met de toelichting van de beheerders, hebben ons in ieder geval ervan overtuigd dat het huidige beheer zijn vruchten gaat afwerpen.

Waarom is dit relatief kleine stukje bos nu zo waardevol? Er zijn volgens mij drie belangrijke factoren te onderscheiden.

De geologische situatie

Binnen heel kleine afstanden zijn er relatief grote hoogteverschillen met steile en minder steile hellingen, grubben, dellen en graften. De hellingen zijn telkens op verschillende richtingen georiënteerd waardoor er veel verschil is in schaduw, zon en weersinvloeden.

De unieke bodemkundige situatie

Het Savelsbos kent veel verschillende bodemtypen, ook weer op korte afstanden van elkaar gelegen. Op de hogere delen liggen voedsel-

arme, grofzandige en kiezelige bodems. De steilste hellingen zijn sterk geërodeerd waardoor vaak de kalkbodem bloot ligt, terwijl richting de dalen de voedselrijke lemige lössgronden in verschillende dikten voorkomen. De naam Savelsbos verwijst overigens naar zand als grondsoort (naar het Franse 'sable').

De menselijke en dierlijke invloeden

Het gebied wordt al eeuwenlang gebruikt voor vele doeleinden. De mijnbouw is meer dan 5000 jaar geleden begonnen in de vuursteenmijnen. Al vanaf de middeleeuwen wordt mergel gewonnen voor de bouw van muren van onder andere kerken, kastelen en huizen. Aan de bovenranden van het bos werd plaatselijk zand gewonnen. Uit de kiezelkuilen werd jarenlang kiezel gegraven om te gebruiken bij het verharderen van wegen en erven. De houtopstanden werden gebruikt als geriefhout. En tot slot werden de graslanden gebruikt voor het weiden van vee, vooral schapen. Het samenspel van bovenstaande factoren leidt tot heel veel variatie in natuur en natuurontwikkeling. En dat is wat ons bos zo aantrekkelijk maakt: veel variatie in natuur en landschap op relatief kleine afstanden.

De eerste twee factoren zijn niet of nauwelijks te beïnvloeden. Wat overblijft is de derde factor: de menselijke en dierlijke invloeden. Ik noem hier bewust ook de invloed van dieren omdat naast het vee van vroeger en nu, ook wilde

Herstel en instandhouding kalkgrasland Riesenberg, gezien vanaf "d'n awwen Êkkelderwäg".

dieren steeds meer van invloed zijn op de natuurontwikkeling. Behalve dat reeën de laatste decennia vaste bewoners zijn, zal ook de invloed van wilde zwijnen merkbaar worden. Uiteraard laten ook de vaste bewoners als das, vos en konijn hun sporen na. Interessant is de vraag in hoeverre we de invloed van de mens willen laten gelden in het natuurgebied Savelsbos. Hierbij moeten we ons realiseren dat, als we niets doen, het opgaande bos de overhand zal krijgen. Deze ontwikkeling hebben we de laatste 50 tot 80 jaar zien gebeuren. Het bos is nog lang niet in zijn eindfase, maar als we niet ingrijpen wordt het in hoofdzaak een gesloten eiken- haagbeukenbos met op enkele plaatsen iets armere bosvormen. Dit is een mogelijke keuze waarvoor weinig

Natuur

beheermaatregelen uitgevoerd hoeven te worden. Er kan ook gekozen worden voor behoud van een deel van het cultuurlandschap van vroegere jaren. Denk aan hakhoutbos, middenbos, kalkgraslanden, mantel- en zoomvegetaties, hagen, graften en misschien zelfs nog wel heide. Dit zijn allemaal elementen die uitsluitend door menselijk handelen zijn ontstaan en ook alleen maar door menselijk ingrijpen in stand gehouden kunnen worden. En dit laatste is waar nu aan gewerkt wordt door de beheerders van Staatsbosbeheer: het behoud van een deel van het vroegere cultuurlandschap! Hiervoor is gekozen omdat juist door deze elementen veel zeldzame plant- en diersoorten kunnen overleven. Om dit te realiseren zijn uit verschillende bronnen, waaronder de Europese Unie, subsidies beschikbaar gesteld. Op onze vraag of

Herstel oude haag en voorbeeld van hakhoutbeheer, in de buurt van "Niésbos".

er in Zuid-Limburg ook voorbeelden zijn van soortgelijke werkzaamheden voor het herstel van cultuurlandschappen was het antwoord: Ja, in de omgeving van het Savelsbos! Nu is het niet zo dat de mensen waar wij gezellig koffie mee gedronken hebben in een onderonsje het beleid bepalen en dat vervolgens ook gaan uitvoeren. Er zijn wel degelijk plannen gemaakt op basis van onderzoeken en uitgevoerde proeven. Voor een belangrijk deel zijn die vastgelegd in de programma's van Natura 2000. Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. De Europese Unie wil de biologische diversiteit in Europa in stand houden. In Nederland zijn in totaal 162 Natura 2000-gebieden aangewezen. Ons Savelsbos is er een van. Verschillende ministeries en de provincie zijn verantwoordelijk. Bij het beschermen van de gebieden gaat het om het instandhouden van zogenaamde habitattypen (de plaats waar een bepaald organisme leeft of groeit) en ook om soortenbescherming. Voor de bescherming van het Natura 2000-netwerk zijn een aantal acties van belang: aanwijzing van het gebied, het opstellen van een beheerplan en het toekennen van vergunningen en subsidies.

Het beheerplan beschrijft de precieze locatie van de in stand te houden natuurwaarden. Ook wordt bepaald in welk tempo natuurwaarden moeten worden ontwikkeld. Er wordt kritisch gekeken welke maatregelen nodig zijn om ervoor te zorgen dat de habitats als heischrale

Kap ten behoeve van behoud zeldzame soorten als vingerzegge en ruig hertshooi langs "Saovelswäg".

graslanden en soorten als het vliegend hert, de eikelmuis en de geelbuikvuurpad, ook op de langere termijn kunnen blijven voorkomen. Op enkele plaatsen worden maatregelen getroffen voor het in stand houden van zeer zeldzame soorten als amandelwolfsmelk, vingerzegge en ruig hertshooi. Hiervoor zijn specifieke instandhoudingsdoelstellingen ge-

noemd. De nadruk bij het Savelsbos ligt op het behouden en uitbreiden van pionierbegroeiingen op rotsbodemplaat, vergroting van het leefgebied en uitbreiding van aantal en omvang van levensvatbare populaties van de geelbuikvuurpad en behoud van bestaand hellingbos. Ook is er aandacht voor de uitbreiding en verbetering van ruigten en zomen (droge bos-

Natuur

Middenbos, grote bomen en open plekken, langs de rand hakhoutbeheer, nabij het "Krüingelwègske".

randen). Daarnaast is het Savelsbos van groot belang voor de meervleermuis, de ingekorven vleermuis en de vale vleermuis als overwinteringsgebied. Doel is dan ook het behoud van de omvang en de kwaliteit van het leefgebied van deze populatie. In totaal is nu een oppervlakte van 360 ha aangewezen als beschermd natuurgebied en cultuurlandschap. Dit is aanzienlijk

meer dan de ongeveer 240 ha hellingbos die voorheen bij Staatsbosbeheer in beheer was. Het is dus belangrijk om te weten dat ook fruitboomgaarden, hagen, graslanden, graften en zoomvegetaties deel uit maken van het beheergebied. Het is niet de bedoeling om zogenaamde grote grazers als konikpaarden of Schotse hooglanders in te zetten. Wel worden

schaapskuddes en gewone runderen ingezet voor begrazing van ingerasterde graslanden. Er zijn het afgelopen jaar alleen al door Staatsbosbeheer meer dan 200 fruitbomen en 11.000 stuks meidoornstruiken in hagen aangeplant. Het is de bedoeling dat een deel van het fruit geplukt of geraapt kan worden door wandelaars of geïnteresseerden. Het overige fruit zal dienen als voedsel voor de dieren. Ook zijn er verschillende soorten wilde rozen bijgeplant zoals: schijnegelantier, kleinbloemigeroos, viltroos, wigbladigeroos, heggenroos, kale struweelroos, kraagroos en de bosroos. Rond graslanden worden bossen uitgedund met behoud van eik en es, en worden struiken afgezet. Op enkele aangewezen plaatsen wordt nu flink gedund om het oude hakhoutbos weer in ere te herstellen. Het is de bedoeling dit hakhout iedere 6 tot 12 jaar weer af te zetten. Waar gedund moet worden zullen snelgroeiende soorten als acacia, Amerikaanse eik en esdoorn worden verwijderd. Het is geen doel op zich deze soorten geheel uit te bannen. Ook zijn op plaatsen waar dit nog mogelijk was oude hagen afgezet en vrij gemaakt.

Het overgrote deel van het Savelsbos mag zich ontwikkelen als opgaand hellingbos waar natuurlijke processen hun gang kunnen gaan. Hier zal ook geen hout geoogst worden. Dode bomen blijven staan of liggen en bieden zo een leefomgeving voor veel dieren, schimmels en andere organismen. Om te kunnen volgen of

de beheermaatregelen het gewenste resultaat opleveren zal een maal in de 10 jaar een groot-schalig onderzoek uitgevoerd worden door deskundigen van de provincie en Staatsbosbeheer. Deze laatsten zijn bereid om hier voorlichting of informatie over te geven. Wie zijn ogen en oren de kost geeft kan niet ontkennen dat de maatregelen op langere termijn een positieve uitwerking hebben op nu al natuur en landschap. De Riesenberg is daar een mooi voorbeeld van. Zonder ingrijpen zou het landschap minder spannend zijn en zouden veel kruiden en planten niet overleven. In ieder geval hebben de leden van de sectie Natuur vertrouwen in de huidige ontwikkelingen en we zullen deze positief kritisch blijven volgen.

Piet Huveners

FOTO

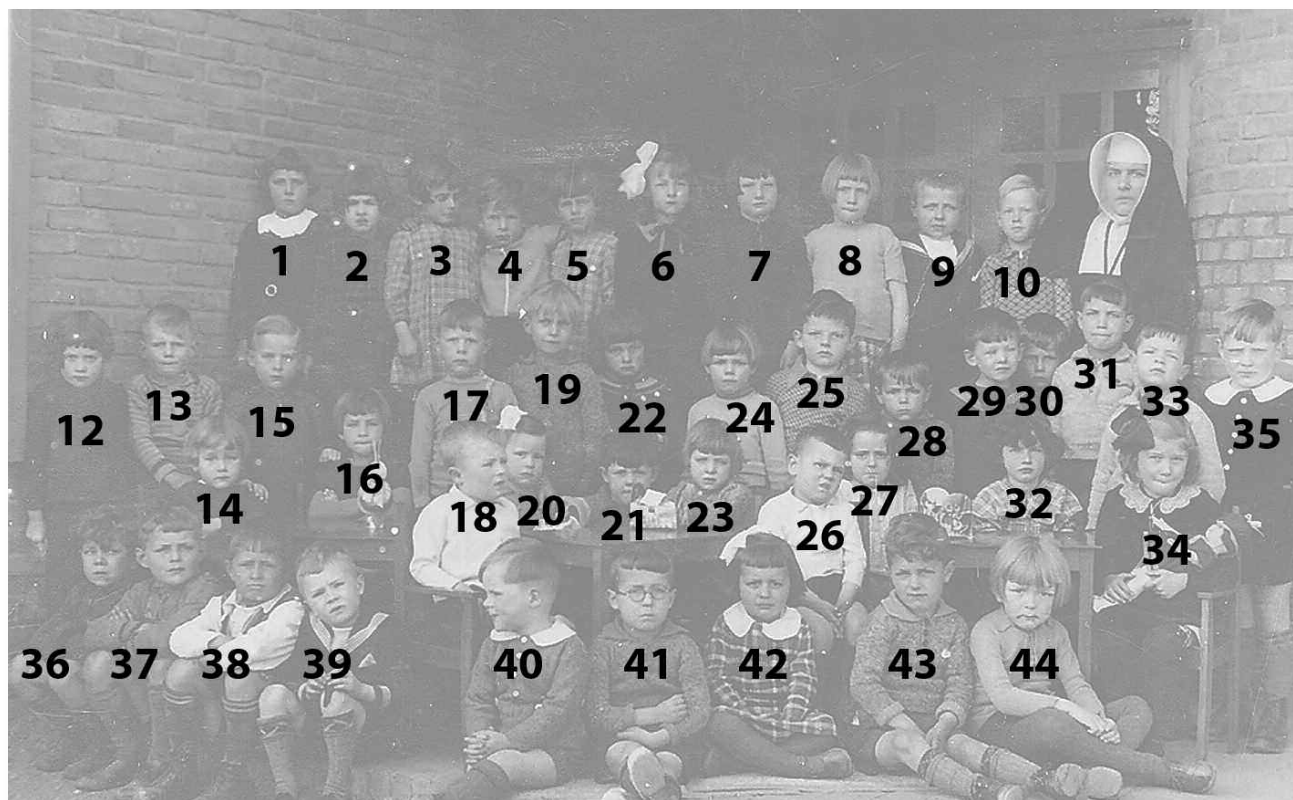

Mei-den in Rijckholt.

1936. Bewaarschool

Foto

1. Lisa Gorissen 2. Marie Lemmens 3. Jêske Spronck 4. Harrie Spronck 5. Miet Spronck 6. Marie-José Vliegen
 7. Clara Wolfs 8. Angélien Goessens 9. Leo Cilissen 10. Bèr Goessens 11. Zuster Riganolda 12. Mia Lahaye
 13. Leo Habets 14. Agnes Bouchoms 15. Eddie Bouchoms 16. Annie Bouchoms 17. Gène Mingels
 18. Jo Goessens 19. Wil Damzo 20. Rita Mingels 21. Math Damzo 22. Jêt Kevers 23. Anna Damzo
 24. Adèle Willigers 25. Gerard Wolfs 26. Eddie Goessens 27. Vincent Simone 28. José Willigers
 29. Pierre Lemmens 30. Jeu Waber 31. Mathieu van Caldenborgh 32. Mariët Slighers 33. Theo van Caldenborgh
 34. Mieke Houben 35. Harrie Mingels 36. Jo Mingels 37. Chêl van de Boorn 38. Jean Vaessens 39. Jean Goessens
 40. Mathieu Mingels 41. Jêf Indebraek 42. Annie Indebraek 43. Giel Indebraek 44. Toussaint Goessens.

Bronkversiering begin vorige eeuw.

GEZIËN

Graaf van Bronkhorststraat nummer 17 is het adres van onze vorige 'ateröm'. Paula Florentinus en Nico Janssen zijn de trotse bewoners van deze mooie woning in " 't Brook". Gezelligheid is het gevoel dat bij mij opkwam bij het bekijken van deze woning. Dit gevoel werd later nog eens versterkt toen ik het interview had met Paula en Nico.

Fien Wijnands en Frans Starren waren de eerste bewoners van dit statige huis. In 1954 heeft Frans, die zelf aannemer was, deze woning gebouwd. Ook in die tijd probeerde men belasting te ontduiken, zo ook hier. Er werd een grote kelder gegraven die door een muur in tweeën werd gedeeld, zodat de helft niet zichtbaar was. Zo had het huis minder inhoud waardoor er minder belasting betaald hoefde te worden. Later, na de oplevering, werd een deur in de muur gemaakt waardoor de kelder weer twee keer zo groot werd.

Paula en Nico kochten deze woning in 1981 van de familie Starren. Meteen werd er met een grondige verbouwing begonnen. Gelijkvloers waren er twee kamers, een keuken en een gang. Alle tussenmuren werden verwijderd, alleen de trap bleef staan. De keuken werd in zijn geheel vernieuwd. Op de eerste verdieping heeft men een slaapkamer opgeofferd voor een badkamer. Achterom was er een ommuurd terras met hierachter, zoals dat toen heel gebruikelijk was, een grote moestuin. Het terras werd opnieuw aangelegd, de muurtjes werden gesloopt en op de plaats van de moestuin kwam een siertuin met bloemen, gras en bomen.

Toen hun woning klaar was, trouwden ze op 15 mei 1982 in Margraten. Zij kregen een dochter Eva en een zoon Maxime. Eva is getrouwd en woont in Lanaken en Maxime is nog student. Paula en Nico werken beiden op de ABN-bank waar ze elkaar leerden kennen. Nico heeft als hobby het maken van opnames van live muziek, met name muziek van symfonieorkesten en harmonieën. Deze hobby oefent hij veelal in de avonden uit en Paula gaat dan vaak met hem mee. In de loop der jaren hebben zij zo veel beroemde dirigenten en andere musici ontmoet.

Onderstaande "ateröm" is door zijn ligging een heel speciale. Aan alle zijden heb je hier een prachtig uitzicht op de mooie natuur die Gronsvelt en Rijckholt rijk is. Het traceren van dit adres moet met deze aanwijzing een peulenschilletje zijn.

Sjef Caris

HISTORIE

Ôzzen ueleger hèt fèt

300 jaar staat het orgel in volle glorie te pronken 'op d'n oksaol' van onze kerk en weet het met zijn Waalse klanken de harten van menige kerkganger sneller te doen kloppen.

Het visitatiebezoek destijds van de bisschop van Luik aan de kerk van Gronsveld, toen behorende tot het Bisdom Luik, leidde tot de wens van onze toenmalige pastoor Goffin om in zijn kerk een orgel te plaatsen. De pastoor riep de hulp in van zijn broer, die pastoor was in Luik. Deze kon hem vertellen, dat een orgel te verkrijgen was in Luik, gebouwd door de orgelbouwer Philippe le Picard. Het orgel is per boot via de

Maas naar Gronsveld getransporteerd, aldus de documentatie die onlangs is opgedoken in Gent. In de volksmond wordt verteld dat de "Gronsveldse maagden" de eer hadden om de orgelpijpen vanaf de Maas te voet naar de kerk te dragen. Het orgel en het hoofdaltaar werden geschonken door Jan Frans, graaf Van Bronckhorst. Dankzij de vele giften van de graven en hun verwanten, die allen een nauwe band hadden met onze kerk, is deze verrijkt met een uitzonderlijk mooi interieur. Wij mogen er trots op zijn dat wij tot op de dag van vandaag kunnen genieten van dit goed onderhouden, vrijwel authentieke interieur, voorzien van de grafelijke wapens.

Het is 11 mei 2011. Ik heb een gesprek met Eddy Goessens. We staan 'op d'n oksaol' bij het orgel. Eddy viert dit jaar het feit dat hij 50 jaar geleden is aangesteld als organist van onze kerk. Hij gaat achter het orgel zitten en speelt met grote passie. Hij weet veel te vertellen over de geschiedenis van het orgel en over de restauraties die het orgel heeft ondergaan. De grootste restauratie, die in 1974 door de firma Verschueren uit Heythuysen werd uitgevoerd, heeft veel indruk op hem gemaakt. Het was toen nog niet bekend dat dit zo'n uniek orgel was. Het werd helemaal uit elkaar gehaald en toen pas ontdekten men de naam Philippe Le Picard. Het toeval wil dat ik bij het opruimen van mijn zolder een orgelboek van mijn opa vond waarop geschreven stond 'Nikkela Janssen organist 17/9 1942'. Op de achterkant stond met potlood geschreven: "Aan den organist. Ondergetekende, leerling van 't A'dams conservatorium heeft hier even gespeeld. Een pracht instrument. Weet wat U bezit! Louk Nelissen, Valkenburgerlaan 3, Heemstede (N.H.)."

In vorige nummers van ons periodiek is al vaker uitgebreid geschreven over de beroemde bouwer Philippe le Picard. Verder vertelt Eddy over de aandrijving van de windlade of blaasbalg. Dit gebeurde vroeger door met de blaasbalg lucht in de pijpen van het orgel te trappen. De trappers stonden boven op de blaasbalg. Deze hing gemonteerd aan de rechterkant in de hoek van het oksaal (vanuit de kerk gezien). Degene die trapte was een hulp van de organist.

Hij moest zorgen voor gelijkmatige luchttoevoer naar de pijpen. Via een trapje kon hij boven op de blaasbalg klimmen. Als de trapper er niet was, kon de organist ook niet spelen. Eddy weet nog, dat, toen hij jong was, hij een paar keer heeft mogen trappen. De blaasbalg is naderhand ingebouwd in het orgel en werd toen voorzien van een elektrische aandrijving. Vroeger had het orgel geen pedaal (voetbediening van het basregister). In het begin van de vorige eeuw werd een aangehangen pedaal van één octaaf aangebracht ter ondersteuning van de volkszang. In 1974 heeft men een zogenaamd Mechels pedaal aangebracht. Het pedaal staat iets naar achteren. Technisch was het niet mogelijk om de pedalen vanonder het orgel uit te laten komen. Daarom is het lastiger te bespelen. Een aantal registers is 300 jaar oud. Vroeger speelden weersinvloeden een grote rol. Het orgel raakte vlug ontstemd en moest soms meerdere malen op één dag worden gestemd. Het is al gebeurd dat tijdens een concert moest worden bijgestemd. Om te stemmen zijn twee personen nodig. De een drukt een toets in, terwijl de ander de desbetreffende pijp bijstelt. Tegenwoordig kan men volstaan met twee keer per jaar te stemmen. Het orgel was origineel voorzien van twee prachtige luiken, vervaardigd in dezelfde stijl als het orgel. Maar zij zijn niet meegekomen vanuit Luik, omdat ze niet konden worden gebruikt, want de balustrade van het oksaal stond voorheen tot aan de voorkant van het orgel. Zodoende konden de luiken

Historie

niet worden gesloten. De originele scharnieren hangen nog altijd aan de zijkanten van het orgel. Trots mogen we zijn, dat het orgel behoort tot de tien oudste van Nederland. En nog trotser zijn we dat het staat vermeld op de lijst van cultureel erfgoed van Unesco.

Eddy Goessens mag zich al meer dan 35 jaar secretaris noemen van de Stichting Philippe Le Picard. Hij en zijn vele medewerkers stellen zich ten doel dit culturele erfgoed voor het nageslacht te bewaren. De koren, solisten, dirigenten

en organisten hebben met het orgel door de jaren heen grote hoogten bereikt in de mooie, volgens Eddy „Gronsveldse Kathedraal“. Hij weet dan ook als geen ander uit te drukken wat het orgel voor hem betekent en zegt: “Het orgel zingt als twee mensen elkaar het ja-woord geven en treurt bij het heengaan van een dierbare.” En laat ze maar zingen “die sjötte mêt gewër” ôzzen ueleger versjleît ze allemaal!”

Gemma Brouwers-Janssen

Stille getuigen van onze vergeten doden

Wanneer we Bronkmaandag bij de zegening der graven over het kerkhof lopen, komen we langs een aantal oude, hardstenen kruisen. Ze staan al eeuwen tegen de kerk en de kerkhofmuur en blijven ons fascineren. Ze liggen langs de muur van de kerk, de vergeten doden van Gronsveld. Jaren en eeuwen zijn voorbijgegaan, de seizoenen wisselden elkaar af, regen striemde de oude stenen kruisen, zomerse hitte blakerde ze... De mensen zijn vergeten...

Ik dwaal over het kerkhof...

*Hier ligt begraven d.eerb. Elisabet Lousberghe, de
eersame weduwe wijlen Peter Pluemekers.
Starf den 10 September 1714
Bidt God voor die Siele.*

Wie was zij? Niemand weet het meer...

I.H.S.

*Hier ligt begraven Willem Roffarts, schepen tot
Gronsveld en zijn 3 kinderen, met namen Aussen,
Willen, Elysabet, sterf Ao 1625 den 5 October
Bidt Godt voer die Seele*

I.H.S.

*Hier n.g.i. begraven Dierick Haemers. S
tierf den 9.en 7ber 1643. Bidt God voer die siele.*

*Hier is overleden Houb Blonde, den sone van
Hendrick Blonden den
7en April anno 1601. Bidt Godt voor die Seele.*

*Hier ligt begraven Geertruit Roffaerts.
Sterf A° 1623 den 3 IVNY.
Bidt voor die Siele.*

*Hier ligt begraven den eers lan Pleumekers die
stierf den 10 no-vemb 1718 ende Catharine
Claesen sijne huylvrouwe die starf den
Bidt Godt voor de Siele.*

Historie

*Hier ligt begraven Eilsken. Jonge dochter van
Leben Neifs. Bit Got voer die Sel. Sterf A° 1623 den
28 September.*

Een lange rij kruisen is het...

Ze zijn oud en verweerd...

Als ze konden spreken, welk een vreemde
verhalen uit lang vervlogen tijden zouden zij
vertellen?

I.H.S.

*Hier ligt begraven Daem... Nefs Schepen der graef-
schappe Gronsvelt Sterf den lesten 9 ber A° 1640
Bidt Godt voer die Siele.*

I.H.S.

*Hier light begraven Christina die huisfrouwe van
Ian Pluechmeeckers. Starf den 26 Aucusti 1652.
Bidt God voer die Siel.*

I.H.S.

*Hier ligt begraven de ersamen Elisabeth Berch-
mans di in den Heere ontslaepen is den negenden
October 1673 ende laen Plumeckers haern maen
den 9 en 9 ber. Bidt Godt voor de sielen. amen.*

Ik dwaal verder. In het westen gaat de zon
bloedrood onder. Tegen de muur langs de weg
staan meer kruisen, weggezakt in de grond.
Niemand ziet ze meer. Iedereen loopt erlangs.
Lang geleden heeft een steenhouwer er letters
in gekapt. Nu is hij dood en vergeten, evenals
zijn opdrachtgevers.

Het stuivende zand heeft de herinneringen
weggevaagd. "Bidt God voor de Seele."

*Hier ligt begraven die eersame Catharina Blonden.
Huysvrouwe van Reiner Hermans. Starf den 24
September A° 1633. Bidt Godt voor de siele.*

*Hier ligt begraven Mayken van Gronsfel Claes
Bersmans-Dockter Sterf den 18 IVLY 1625.*

*Hier ligt begraven Peeter Daemes. Schepen der
Vrijherlicht Rickol- Sterf A° 1640 den 24 Mey.*

*Hier ligt begraven Kerst Aussems, In sinen leven
geweest schepen tot Gronsfelt. Sterf A°1623 den
18 e Septembris. Bet God vor de siel.*

I.H.S.

*Hier ligt begraven Goeden....Rt Linssen. Sterf 9 Bet
1637. Bidt Godt voor die siele.*

*Hier ligt begraven den eersaemen Peter Lous-
berchs salig, die inden Here is ontslaepen den 19
Decemberis anno domini 1674.*

*Bidt voor de siele ende sijne huys.... Aleidie Knib-
ben. Starf den 4 9ber. Requiescat in Pace 1694.*

Daar half weggezakt in de kiezel,
een klein kruis zonder opschrift.
Welke verhalen zou dit kunnen vertellen?
Nooit zal er iemand achter komen...

*Hier ligt begraven den eersamen Lambericht
Lousberchs. Starf int jaer ons Heeren 1679 den 21
September . Bidt Godt voor de siele.*

*Hier licht begraven de eerbare Helena Puessens.
Wedue Puesens Lebens.
Starf Anno 1654 den 2 IARY. Godt Troost de Siele.*

*Hier ligt begraven Margriet Cleynen. Sterf den 30
IVLY 1626. Bidt God voor haar Siele.*

I.H.S.

*Hier ligt begraven Olivier Jans
Starf anno 1639 den 5en 8bep
God troost de siele in eeuwich3*

*Bidt Godt voor haer Siele, Godt Troost de Siele
in eeuwigheid...*

*Wat komt het grote geloof van onze voorvade-
ren hier toch prachtig tot uitdrukking.*

*Een klein kruis, bijna onleesbaar. In Gothische
letters is er op een gebrekkige wijze in gegrift:
Hyr is begrave Clais Cogaers der Alde A° 1554*

*Meer dan vier en een halve eeuw
zijn voorbijgegaan.*

*Hier ligt begraven Gertruyt die dochter van Ian
Hanssen Starf den 17 May 1642.
Bidt Godt voer de Sele.*

*De schemering is gevallen. Ik verlaat het
kerkhof. Buiten raast het verkeer voorbij.
Wij leven in 2011 realiseer ik mij.*

Frans Bernards

STREEKMUSEUM

Museumfunctie

Onlangs heeft onze sectie Streekmuseum bezoek gehad van ambtenaren van de gemeente Eijsden-Margraten. Het doel was dit keer niet het bekijken van onze mooie collectie, maar het controleren op voorschriften van bouw, milieu en brandveiligheid. Vooral het gebouw dat het langst in gebruik is, de houten loods, bleek niet brandveilig te zijn. Ook bij de andere in gebruik zijnde gebouwen werden tekortkomingen geconstateerd. Intussen zijn de meeste gebreken verholpen. Er hangen inmiddels gekeurde brandblussers en binnenkort wordt een brandtrap geplaatst, zodat in ons nieuwe gebouw de bovenverdieping over een nooduitgang beschikt. Het gehele terrein is opgeschoond en overtollige materialen zijn in goed overleg met de gemeente afgevoerd. Toch blijft de brandveiligheid in het houten gebouw een aandachtspunt. Er wordt in samenwerking met de gemeente gekeken naar een goede oplossing. Tot het tijdstip dat hierover duidelijkheid is verkregen, is in overleg met de gemeente besloten voorlopig geen rondleidingen voor groepen in dat gebouw te geven. Uiteraard blijft het wel mogelijk voorwerpen uit onze collectie te lenen voor evenementen en festiviteiten. We hopen voor de zomervakantie duidelijkheid te hebben over de ontstane situatie.

Inhalen mei-den Rijckholt

Rijckholt heeft er een traditie bij: het inhalen van de mei-den. Dit jaar werd op 21 mei de den

weer ingehaald en geplant ter hoogte van de kerk. De sectie Streekmuseum leende opnieuw haar 'trêkbal' (mallejan) uit aan de organisatoren uit Rijckholt. Bij inspectie van de wagen in maart bleek een houten wiel van de mallejan niet in orde. Door de tand des tijds was het wiel 'oétgehôddeld' (gammel) met te veel speling aan de houten spaken. Voor onze vakmensen een peulenschilletje.

Jean Brouwers, Jo Segers en Theo Op Hey repareren het wiel.

Het wiel werd uit elkaar gehaald, van nieuwe houten stukken voorzien en weer in elkaar gezet. Op papier één regel, in de praktijk een precisiewerk dat weken in beslag heeft genomen én waarbij zowel de hout- als ijzdeskundigen aan hun trekken kwamen.

Het wiel was op tijd gereed zodat het inhalen van de mei-den met een veilige mallejan kon plaatsvinden.

'De trêkbal' tijdens het inhalen van de mei-den in Rijckholt.

Iénmaöke

In onze collectie bevinden zich heel wat huishoudelijke voorwerpen die bij jongere lezers niet bekend zijn. Zo hebben we een aantal weckketels, weckglazen en andere aanverwante artikelen. Wecken (wêkke) is een manier van conserveren van eetwaren zoals groenten en fruit. In het dialect wordt hiervoor ook de term 'iénmäöke' gebruikt. Rond 1800 loofde Napoleon Bonaparte een prijs uit voor degene die een methode bedacht om voedsel langer te kunnen bewaren.

Een Franse legerkok, een zekere Appert, bedacht hierop een unieke methode. Napoleon was zeer ingenomen met de uitvinding en Appert won de prijs van 12.000 Franse francs. Appert verkocht zijn werkwijze aan de Zwitser Johann Weck. Deze verfijnde de methode en startte een fabriek met artikelen die nodig waren voor het proces, in de volksmond al snel naar de naam van de familie genoemd: wecken of wêkke.

Wat is wecken? Het procedé is vernuftig en eigenlijk erg eenvoudig. In een dikwandige glazen fles wordt fruit, groente of ander voedsel gestopt. Bovenaan de fles wordt een lucht-ruimte gespaard. De fles wordt voorzien van een rubberen rand ("wêkreenk").

Wêk.

Streekmuseum

De fles wordt afgesloten met een deksel die met ijzeren klemmen wordt dichtgehouden. De flessen worden in een speciale ketel ("wèk-këtel") gestopt (voorzien van een thermometer). De ketel wordt gevuld met water zodat de glazen flessen worden ondergedompeld. Door verhitting tot een temperatuur van ongeveer 70° wordt voorkomen dat de smaak van de producten verloren gaat.

De lucht ontsnapt door de verhitting en na afkoeling ontstaat er een vacuüm in de fles. De klemmen kunnen dan worden verwijderd. In de vacuüm potten blijven de ingemaakte eetwaren jaren houdbaar. Vooral het inmaken van fruit was in onze streken erg populair. Ouderen onder ons kunnen zich herinneren dat vele kelderplanken volstonden met de glazen potten. Er zijn inwoners van Gronsveld en Rijckholt die nog steeds 'wèkke'.

'nne wèkkëtel.

Prijsvraag

In ons vorige nummer stond een pijp afgebeeld. Er zijn verschillende Gronsveldse spreekwoorden waarin het woord pijp voorkomt. Enkele voorbeelden: 'Dao gèit mich de piép van oét' (nu breekt me de klomp) of 'de piép oétgoën' (sterven) of 'r ês geng piép toûbak wërd' of 'r ês geng piép sjtöb wërd' (hij is niets waard of hij voelt zich niet goed). Ook bekend is: 'r hèt de piép lég (hij is helemaal op) en 'dèh rok zich nog 'ns 'n piép' (die valt nog wel eens door de mand).

Nieuwe opgave

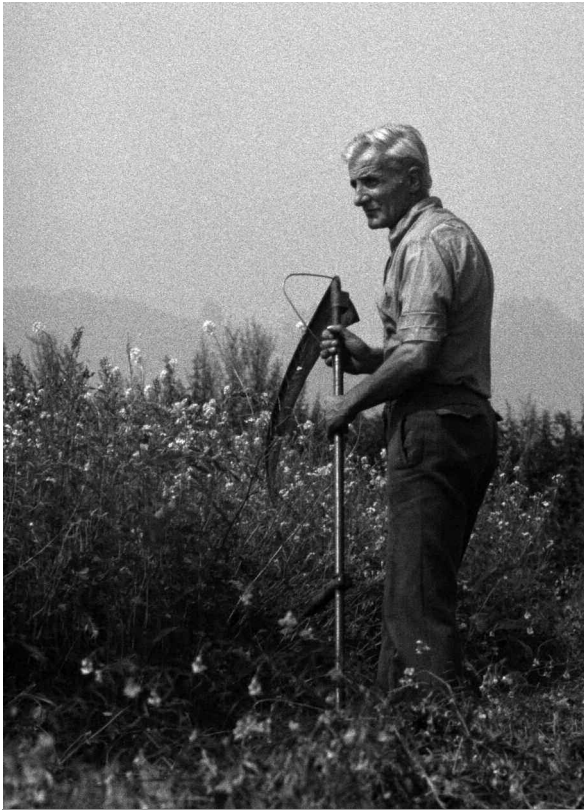
Wellicht waren de lezers van mening dat de oplossing te veel voor de hand lag. We hebben geen enkele reactie ontvangen. Daarom dit keer een hele moeilijke. De praktijk leert ons dat bij moeilijke opgaven meer inzendingen worden ingestuurd. We zoeken een spreekwoord dat te maken heeft met een weckglas (of iénmäoksgläos).

Oplossingen kunnen weer worden ingestuurd naar Frans van de Weerd, Rijksweg 153a, 6247 AD Gronsveld of worden gemaïld naar fransvandeweerd@home.nl

Onder de juiste inzender wordt een door Frans gebakken pruimenvla ('viëse proûmevlaoj') verloot.

Nico Hanssen

*“Ich pak mich elleng
vrié es ‘t përd
môt vuülene”*

Thuis heb ik nog een ansichtkaart, waarop een kerk, een kar met paard...

Deze openingszin van “Het dorp”, het prachtige liedje vertolkt door Wim Sonneveld, legt dit keer makkelijk de link naar de rubriek “Kên d’r hön nog”. Want weet u het nog, de mensen die dagelijks door de straten kwamen om hun producten te slijten? Ze waren er in vele soorten, maar nu zijn ze (bijna) uit het straatbeeld verdwenen: de groenteboer, de melkboer, de bakker, de kolenboer maar ook de voddendoer (lömmelekriemer) of de scharen- en messenslijper. Deze “Ken d’r hön nog” gaat over één van hen:

Nicolaas Jozef Hanssen werd geboren in de Oostelijke Mijnstreek, in Nieuwenhagen (tegenwoordig gemeente Landgraaf) op 6 april 1925. Zijn vader Gerard Hanssen (Graatsje genoemd vanwege zijn kleine postuur) en zijn moeder Sophie Peters, beiden geboren eind 19e eeuw, hadden in totaal 16 kinderen waarvan er vier al op jonge leeftijd overleden. Nico was op twee na de jongste. Graatsje werkte in de omgeving bij de boerenbedrijven die hem op dat moment konden gebruiken en had zelf wat land rondom het huis waarop hij wat groente verbouwde en waarop wat vee rondliep. Van de opbrengsten van de eigen boerderij kon het gezin echter niet leven. Daar kwam nog bij dat Graatsje graag een borrel lustte, hetgeen ook in die tijd niet gratis was. Vandaar ook dat, vanaf het moment dat “hër zying èige brook kôs aondoén”

Nico altijd heeft meegewerkt op het land. Dit was voor hem echter geen straf, want hij kon er eindeloos van genieten om buiten te zijn. Dieren hadden hierbij zijn speciale aandacht, paarden in het bijzonder. Die, zoals zal blijken, zijn altijd de rode draad in zijn leven gebleven.

1946. Nico met zijn eerste eigen paard.

Het gezin had het dus niet breed en zo gebeurde het dat, toen Nico letterlijk een klomp brak, hij op zijn sokken naar school moest. Nico doorliep de lagere school zonder problemen maar doorleren was er niet bij omdat zijn hulp thuis nodig was.

In de Tweede Wereldoorlog stelde de bezetter hem voor de keuze: in de mijn in Brunssum gaan werken of afgevoerd worden naar Duitsland (Arbeitseinsatz). Hij koos voor de mijn.

Na de oorlog ging hij elders werken en hij spaarde om na enige tijd zijn eigen paard te kunnen kopen. Met paard en kar vervoerde hij vanalles zoals bieten, appels, peren en graan. In eerste instantie goederen van hun eigen boerderij naar vier zussen van Graatsje, die op hun beurt goederen hadden die naar een ander adres gebracht moesten worden. En zo had de jonge Nico al een eigen transportbedrijfje, maar wat belangrijker was: zijn eigen paard!

Heel lang heeft dit echter niet geduurd, want Nico werd opgeroepen voor militaire dienst. Hier ging een wereld voor hem open. Dit was pure welvaart: eten, drinken, kleren, alles prima verzorgd. Nico had geen moeite met het regime. Hij werkte zich op tot sergeant-instructeur en hij verzorgde uiteindelijk de

1947.

Kên d'r hön nog

basistraining voor de dienstplichtige rekruten die toen naar Nederlands-Indië moesten gaan.

Toen zijn dienstplicht erop zat, tekende hij voor vier jaar bij en werd beroepsmilitair. Hij werd gelegerd in de Tapijnkazerne te Maastricht. Dit werd een periode waaraan hij fijne herinneringen overhield. Hier kreeg hij onder anderen ook de rekruten Piet Roosen en Piet Goessens (van Vic) onder zijn hoede.

Tijdens een van zijn vrije momenten, terwijl hij in Maastricht rondliep, werd zijn aandacht getrokken door een paard dat een wagen met melkbussen voorttrok. Bij nadere inspectie bleken er ook nog twee aantrekkelijke jongedames op de bok te zitten: Lisa en Dien Dassen uit Gronsveld.

Mathieu Dassen, de vader van Dien en Lisa, was melkventer en had ook een melkwijk in en rond het oude centrum van Maastricht. De dames op de bok hadden pit en waren bedreven in het mennen van het paard en het hanteren van de 'sjmik'. Ze lieten het paard "goën dat de muete däoverde" en je hoorde hen dan ook al van ver aankomen. Dit was voor Nico een prachtig schouwspel en door zijn belangstelling voor het paard kwam hij in contact met Dien en na verloop van tijd kregen ze verkering.

Zo kwam Nico uiteindelijk in Gronsveld terecht. Op zaterdag liep hij van de Tapijnkazerne naar de boerderij van Mathijs Dassen, onder in het

1949. Dien en Nico.

dorp (familie van Dien) om te helpen met het uitmesten van de stallen van de paarden en de varkens, en het schoonvegen van "de koer". Jeu Dassen kan zich nog goed herinneren dat zij als kinderen door Nico in de teil werden gestopt voor de wekelijkse wasbeurt.

Toen zijn contract bij het ministerie van defensie afliep, verhuisde hij officieel naar de boerderij van Mathijs Dassen, waar hij werkte

voor kost en inwoning. Op 31 juli 1952 trouwden Nico en Dien voor de wet, maar "samenwonen" was er toen niet bij. Omdat Nico steeds meer bij Mathieu in de ventwijk werkte, wisselden Dien en Nico van huisvesting: Dien ging wonen bij Mathijs op de boerderij en Nico bij

1952. Dien en Nico.

zijn schoonfamilie naast het kasteel in Rijckholt. Mathieu ging zich steeds meer terugtrekken uit de melkhandel en Nico en Dien namen die over. Eerst in Maastricht, maar in 1953 toen Mathieu 65 werd, namen Dien en Nico de hele handel over. Nico moest toen zijn middenstands-diploma halen maar, dit was voor hem een fluitje van een cent.

Dien en Nico wilden toen zo stilletjes aan ook weleens voor de kerk gaan trouwen om een gezin te kunnen stichten, maar daar waren geld en een woning voor nodig. Eén van de, meer welvarende, klanten in Maastricht was de zakenman Duchâteau in de Wolfstraat. Hij had een zwak voor Dien en op een dag vroeg hij aan haar: "Dienie kinneke, wienie geis diech noe uns trouwe met dee kerel vaan diech?" Waarop Dien antwoordde dat ze dat wel zou willen, maar dat ze dan eerst een huis moesten hebben. Duchâteau vroeg toen of er in Gronsveld dan geen woning beschikbaar was die haar beviel. "Jawel", antwoordde Dien, "Rijksweg 71 (van Anna Spronck) is te koop, maar dat kunnen wij jammer genoeg niet betalen." Een week later kwam Dien weer met de melk bij Duchâteau en die zei toen: "Dienie kinneke, de kins goon trouwe." Toen Dien hem vragend aankeek, zei hij: "Iech höb dat hoes in Gronsveld gekoch en diech maags dat vaan miech heure!" Nico en Dien trouwden op 16 januari 1954 voor de kerk en betrokken de woning waar Dien nog steeds woont. In de eerste jaren van hun

Kên d'r hön nog

1952. Nico met zijn melkkar in de Grote Staat in Maastricht.

huwelijk werkte Dien ook nog mee: Nico deed de grote route met het paard en Dien bracht in het dorp melk rond met de handkar. Van alleen de melkzaak kon hij echter geen gezin onderhouden en daarom heeft Nico er altijd een baan in nachtdienst naast gehad. Eerst bij de mijn Emma, bovengronds. Samen met onder andere Theo Malik werd hij met de

nachtbus van de mijn opgehaald en weer thuis gebracht. Daarna werkte hij enkele jaren in de melkfabriek te Gulpen. Rond negen uur 's avonds fietste Nico naar Gulpen en rond een uur of zes in de ochtend weer terug naar Gronsveld. Hij was dan net op tijd terug om transportbedrijf Wijsen uit Gulpen op te vangen dat hem de melk leverde die hij diezelfde nacht nog in

de fabriek had verwerkt. De melk werd opgeladen, het paard werd ingespannen en dan begon Nico aan zijn route als 'mèilekboer'. De nachtdienst bij de melkfabriek in Gulpen verruilde hij in 1963 voor nachtdienst bij de Maastrichtse Broodfabriek (MABRO) aan het O.L.Vrouweplein te Maastricht. Hier is hij gebleven tot 1982.

Nico en Dien kregen 5 kinderen: Richard (1954), Marcel (1957), Nico (1958), Ingrid (1960) en Paul (1967).

1962. *Nao de muülekes.*
V.l.n.r. Richard, Marcel, Ingrid, Dien, Nico en Nico.

Tussen 2 en 5 uur in de middag sliep Nico. Op 'de koér' was het echter een zoete inval en altijd gezellig druk. Geregeld werd er dan geroepen: "Ssjjt, pap sjliep!" waardoor Nico alweer wakker was en de dieren ging verzorgen, gras, klaver of

hout ging halen of naar zijn moestuin ging. Na het avondeten nog een kort dutje en dan werd het alweer tijd voor de nachtdienst.

De paarden die Nico voor de kar spande, waren geen trekpaarden, maar echte dravers. Ze waren licht ontvlambaar en wilden niets liever dan draven. Menigeen herinnert zich dan ook dat paard en wagen in volle vaart langs kwam draven; meestal met, maar af en toe ook zonder Nico op de bok. Bèr en Jan Waber (van Pieke), toentertijd de buurjongens van Nico, gingen geregeld met hem mee en Jan weet nog goed dat de terugreis, na de laatste klant in Heer, slechts van korte duur was: Nico pakte de teugels en liet het paard draven over de "Muülewëg". Dit vond hij fantastisch. Hij ging ook graag op zondag naar de draf- en renbaan in Geleen. Rond het jaar 1959 heeft Tuur Reintjens, die een sulky had, wedstrijd gereden met Puck, het paard van Nico. Hij reed de 1600 en de 2600 meter. De vrijdag en zaterdag vóór de race werd dan niet gevent, want Puck had rust nodig.

Nico was ook dagelijks met de handkar in de weer. De ene keer volgeladen met metalen kratten met melkflessen, of met aanmaakhout van de meubelfabriek van Mathieu Waber. Een andere keer kwam hij weer uit het veld met gras voor het paard, klaver voor de konijnen of zaad voor de vogels in zijn volière. Het voer voor het paard werd vooral zelf gemaaid, indien mogelijk: elke dag vers! Het hanteren van de zeis was

Kên d'r hön nog

een kunst die hij als geen ander verstond. Vaak mocht hij bij verschillende eigenaren voor eigen gebruik gaan maaien. Voor grotere hoeveelheden (zoals het gras rondom het kasteel) werd het vervoer geregeld op de wagen van een van de bevriende boeren (Colla Halders, Harie Devue of Bèrke Houten). Vóór de kerst lag de kar echter vol met mos, hulst en klimop: de jaarlijkse kerststal werd gemaakt. Deze was enkele vierkante meters in omvang en besloeg bijna de gehele woonkamer. Nico genoot ervan deze op te bouwen en rond deze dagen kwamen veel dorpsgenoten even een kijkje nemen.

1965. *Op de koér.*
V.l.n.r. Nico, Marcel, Ingrid, Nico, Dien.

Zoals reeds vermeld kon het gezin van de melkhandel alleen niet rondkomen. Dit kwam echter ook door het feit dat Nico volstrekt niet zakelijk was. Hij verkocht zijn waar vaak goedkoper dan Dien, en wanneer hij vond dat de nood bij sommige klanten hoog was, verkocht hij zelfs voor de aanschafprijs. Soms kreeg een klant die margarine bestelde roomboter voor de prijs van margarine, omdat "daar net een baby was geboren en die mensen hadden het toch al niet zo breed." Hij nam voor zijn klanten ook de tijd en kreeg op verschillende plaatsen koffie, een kop soep of een boterham. Zelf hielp hij dan ook nog wel even tussendoor met het knippen van een heg, het maaien van het gras of het slachten van een kip. Daarnaast was hij ook makkelijk als een klant niet meteen kon betalen; het werd wel op de rekening gezet voor de volgende keer.

De combinatie nachtdienst en melkhandel duurde tot aan de geboorte van het jongste kind, Paul, in 1967. Voor Dien was de maat toen vol: "de commerce gèit droét". Het werd ook allemaal steeds zwaarder. Zeker de zaterdag, wanneer na een extra lange nachtdienst (die begon al aan het einde van de vrijdagmiddag), de melkroute volgde. Daaraan deed op het laatst ook een hele groep bijverdieners mee, zoals Jan en Nico (van Bertien van Miensje) en Huub van de Weert. Aanvankelijk wilde Nico echter niets van verkopen van de handel weten, maar toen bleek dat hij het paard mocht

houden, werd de melkhandel verkocht aan de voormalige buurjongen Nico van de Weerd. Toen de handel werd verkocht, werden ook veel nog te innen rekeningen uiteindelijk maar “vergeten”.

Rond 1969 werd het huis, dat ze tot dan toe huurden, gekocht van eigenaar Duchâteau. Bij de overdracht verzocht mevrouw Duchâteau nog om een aandenken, waarbij ze doelde op het Heilig Hart beeldje boven de poort. En terwijl Nico al op weg was naar Bèrke Houten om een ladder te lenen, ontdekte Dien wat er aan de hand was en kon ze op het laatste moment voorkomen dat een wezenlijk element aan het huis zou verdwijnen.

In 1975 kon pas begonnen worden met de hoognodige restauratie van het huis. Dit had onder andere te maken met het feit dat het als monument was aangemerkt, waardoor vooral veel administratieve vertraging optrad. Enige tijd hing er zelfs een bord “onbewoonbaar verklaarde woning” op.

Nu Nico overdag meer tijd had, kon hij meer aandacht besteden aan zijn passies: het werken op het land of in zijn groentetuin (Aon ‘t Beelsje), zijn vogels, konijnen en varkens, maar vooral natuurlijk zijn paard(en). Nadat het laatste paard dat de melkkar nog had getrokken vanwege een ziekte moest worden weggedaan, kocht Nico in Noord-Holland een stamboekmerrie. Dit was het begin van een paar jaren

1975. Nico, Riny Waber, Dien.

van fokkerij. Elk jaar als de hengst weer mocht langskomen was het een spektakel van jewelste op de binnenplaats naast het huis, waarbij af en toe een deur of een fiets sneuvelde. In totaal kwamen er 6 veulens, waarvoor Nico met overgave de verzorging op zich nam. Hij nam zelden verlof van zijn nachtdienst, maar uiteraard wel wanneer het paard moest veulenen. Hier kwam geen veearts aan te pas. Nico deed de bevalling zelf, bijgestaan door onder anderen Colla Halders. Marcel kan zich nog herinneren dat hij op een nacht gewekt werd door Nico omdat hij Colla moest gaan halen, want het paard ging veulenen. Marcel gooide een steentje tegen het raam van de slaapkamer van Colla waarbij op datzelfde moment het licht al aanging en Colla aan het raam verscheen: wanneer “het er op aanging” sliep hij heel licht.

Kên d'r hön nog

1979. *Zilveren bruiloft.*

V.l.n.r. Jo Reintjens, Jan-Marc Antonietti, José Reintjens, Dien, Nico, Mathieu Waber.

Andere hobby's had Nico niet; hij ging nooit op stap en los van enkele rumbonen of een advocaatje rond de kerst, dronk hij geen druppel alcohol. Hoewel hij zelf niet op stap ging, vond hij het wel gezellig om gasten te ontvangen met carnaval. Hij maakte een uitgebreide "kaw sjoëtel" en vele mensen van Gronsveld die dit wisten schoven, met of zonder masker, aan.

In 1982 sloeg het noodlot toe: terwijl hij op een warme voorjaarsdag Aon 't Beelsje in zijn moestuin aan het werken was, kwam er letterlijk een ontzettende donderslag bij heldere hemel. Door de schrik werd hij onwel door, wat later bleek, een fors hartinfarct. Na een wekenlange intensive care en een zware operatie in Utrecht keerde hij naar Gronsveld terug.

Augustus 1983. Nico en Berb Jaspars (Dassen).

Van de kracht en de levenslust was niet veel meer over, vooral toen bleek dat herstel en het kunnen oppakken van de draad er echt niet meer in zat. Gebleken was dat hij al zeker tweemaal eerder een infarct had gehad en dat zijn hartfunctie nog maar minimaal was. Dit kon hij moeilijk accepteren en hoewel hij nog wel af en toe genoot van zijn dieren, was hij ook verbit- terd. De vele tussentijdse hartritme stoornissen maakten dat hij in vrijwel permanente angst leefde, waardoor hij feitelijk alleen in het ziekenhuis nog enigszins op zijn gemak was.

Hij was de artsen en het verplegend personeel erg dankbaar en gaf dan ook meteen gehoor aan hun verzoek om deel te nemen aan een proef met nieuwe medicijnen waardoor in de toekomst wellicht meer mensen met hartproblemen geholpen zouden kunnen worden. Om het effect van deze medicatie te kunnen bepalen, diende er na enige tijd een katheterisatie plaats te vinden. Dit gaf echter onverwachte complicaties en in een onbewaakt moment volgde een fatale hartstilstand. Op 30 januari 1984 overleed een man, met een zeer groot hart, in stilte en alleen, 58 jaar oud.

*Paul Goessens
(van Miele van Eudem)*